

J. WILCKE

RENÆSSANCENS MØNT- OG
PENGEFORHOLD

1481—1588

KØBENHAVN

I KOMMISSION HOS J. H. SCHULTZ

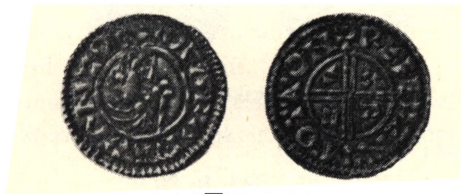
J. H. SCHULTZ A-S · UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI

MCML

OTTENDE KAPITEL

Varia

1. AACIINE IG NVN ÆEI.

AACIINES Mønt

Det kgl. svenske Møntkabinet har ved den smukke og særdeles oplysende Omordning og Nyindretning af Sveriges Statssamling¹⁾ bragt den saare omdebatterede, oven for afbildede Mønt med Indskriften + ΛΑCIIINEIGNVNÐEI paa Aversen og + REFEREN MOTAON paa Reversen samt CRVX i Korsets Vinkler blandt Olof Svenskes Mønter.

Denne Henførelse skyldes utvivlsomt Museumsinspektør Galsters Tolkning af Aversen som sigtende til Olof i Sigtuna Dei. Denne Ud­lægning er dog ikke nogen ny Opfindelse, men stammer i Virkelig­heden helt tilbage fra Tiden før Schive. Denne Forfatter skriver 1865 i sit Værk Norges Mynter i Middelalderen: »Saalænge der altsaa ei kan paavises en anden fyrstelig eller berettiget Person som havde Navnet Haakon og tillige Myndighed som Regent i Tidsrummet fra 1000—1015 kan man fremfor at antage det *mindre Sandsynlige, at disse Mynter* skrive sig fra Haakon Jarl den Ældre eller at deres Adverser *indeholde Olof Svenskes forvanskede Navn* holde sig til den ovenfor fremsatte Formening, som altid har noget Mere for sig end andre Konjunkturer — den nemlig at de bør tillægges Haakon Eriks­ søn Jarl.«

Der kan anvendes forskellige Maader og gaas adskilte Veje for at naa til Klarhed over denne omstridte Mønts Herkomst. Man kan holde sig til Typen, Omskriften eller Fundstederne. Hvad nu de sidste angaar, har Erik Person søgt at give en Oversigt over disse²⁾ uden at dette Materiale fører til nogen afgørende Vished. Skulde man regne hermed, kunde man med lige saa stor Føje henregne Svend Tveskægs bekendte Mønt til Olof Skottkonnings, thi de kendte 3 Exemplarer er saa vidt vides fundet de to i Sverige, det ene i Finland.³⁾

Svend Tveskægs Mønt

¹⁾ N.N.U.M. 1945, p. 85 ff., 90.

²⁾ N.N.A. 1936, p. 135 ff., jfr. 1943, p. 89 ff.

³⁾ Schive, l. c., p. 10.

Ingen har dog hidtil forsøgt at forvandle denne Mønts Titel til Olof, Olav eller Anlaf. Der kan derfor heller ikke udledes noget sikkert af, at AACVNE Mønten bortset fra et Exemplar i Danmark og et i Norge kun er fundet i Sverige. Derimod kunde det synes rimeligt, at saavel denne Mønt som Svend Tveskægs er slaaet i Datidens betydelige Handelsplads Sigtuna, hvor en større Møntvirksomhed med mange Møntsmede var for Haanden, bl. a. Møntmesteren Godvin, der har slaaet Svend Tveskægs Mønt foruden en Mængde af Olof Skottkonings¹⁾. At en saadan Fællesprägning har kunnet finde Sted, lyder troligt, naar det erindres, i hvor nært Forbund Svend Tveskæg, Olof Skottkoning og Haakonssønnerne Erik og Svend med Eriks Søn Haakon stod til hinanden. Efter Sejren ved Svold over Norges Konge Olaf, delte Sejrherrerne Norge, saaledes at Olof Skottkonings Svoger Svend og Erik fik Lov at styre Landet, tilslut saaledes, at Erik overlod sin Søn Haakon at udøve sine Beføjelser i Norge.

Naar alt dette tages i Betragtning, kan det synes lidt forhastet paa det nuværende Tidspunkt uden noget Forbehold og uden noget virkeligt videnskabeligt Bevis at godkende den dog ikke lidt haartrukne Læsning af AACΠNE for ANLAF eller Olaf. At henvise til, at Haakon ifølge Middelalderens Mønter paa Munkelatin hed Haquinus eller lignende er ikke overbevisende for Tolkningen af en flere Hundrede Aar ældre Mønt. Indtil nye Fund eller andre Data kan gøre en anden Opfattelse velbegrundet, maa man vistnok med Schive og mange andre Forfattere vedblivende anse det for mindre sandsynligt, at AACΠNE kan betyde andet end Haakon. Det er da muligt, at Schives Henførelse indtil videre er den bedst begrundede. Den Omstændighed, at der ikke knyttes Ordet REX til Navnet, støtter Formodningen om, at der ikke her er Tale om Kong Olof, men om en anden Beføjelse, en mindre Regentværdighed. Paa Svend Tveskægs Mønt angives ikke Møntstedet, men kun at Godvin var Møntmester hos Danskerne. I denne Forbindelse kan fremhæves, at paa Haakons Mønt er Møntstedet ogsaa udeladt, muligt med Forsæt ligesom paa Svend Tveskægs Mønt.

Olof Skotkonungs, Svend Tveskægs og Haakons Mønter frembyder typemæssigt store Lighedspunkter. Idet vi vender os til en af Olofs

¹⁾ Persson, l. c., p. 143—44.

saare omstridte Mønter: REX AN COI', skal her endnu gøres et Par Bemærkninger til denne.

2 ΟΓΑFA REX Λ(Ι)Ν COI'

Kong Olofs Mønt

Saavel Schive Nerman¹⁾, Hildebrand, Löffler²⁾ m.fl. har delt ANCOI' paa den Maade, som ovenfor er angivet. Kun Galster og Person synes at hænge ved den af de fleste opgivne Tolkning af ANCOI' som en forvansket Form for ANGLORVM. Navnets Hyppighed, dets Gen-tagelse paa forskellige Typer med forskellige Møntmestre³⁾ gør det ikke sandsynligt, at der skulde foreligge en Fejltagelse. Forordet AN benyttes derhos ofte i Forbindelse med Sigtunas Navn.⁴⁾ Der synes derfor ogsaa at fremstaa flere og flere Tilhængere af Ordets Deling, saaledes at Spørgsmaalet kun bliver: hvad betyder COI'? Vil man ikke henføre dette Ord til Uppsalas Høje eller Kinnekulle, bliver der tilbage COLONIA. Dette kan da være det ny Sigtuna, hvor Kongen boede, medens Mønten endnu stadig befandt sig i det gamle Sigtuna.

Imidlertid fører de historiske Forudsætninger til videre Betragtninger. Erik Person anfører i sin Fortegnelse over disse Mønter en Række Stykker, der bærer den engelske Konge Ethelreds Navn, men som dog maa antages prægede i Sigtuna. Tør man gaa ud fra den oven for skildrede Mulighed, at de forbundne fra Slaget ved Svold og før og efter alle har benyttet Møntsmedien i Sigtuna med de der ansatte engelske og indfødte Møntere til Udmøntning af det i Kampene mod Englands og Norges Konger indvundne Sølv i Mønter af en i Datiden fra Ethelred i England kendt og anset Type, hvormed

¹⁾ l. c., p. 9. Professor Birger Nerman: När Sverige kristnades, Stockholm 1945 p. 96, 97.

²⁾ Namn och bygd, 1918, p. 145 ff.

³⁾ Persson, l. c., p. 150—51, No. 21—26.

⁴⁾ Samme, l. c., p. 149—50, No. 3, 10, 11 r, 13, 14.

de hos Købmænd og Handelsfolk, fornemlig paa Gotland, kunde købe Østens og Sydens Varer, er det forstaaeligt, at de ligefrem har efterabet Ethelreds Mønt og misbrugt hans Navn. Af de hos Erik Person registrerede 43 Fund stammer de 29 fra Gotland. Naar man i Forvejen ved, hvor mange af Danegældens engelske Mønter, der er havnet paa Handelsøen, ligger det nær, at de Forbundne har ladet deres umøntede Sølv slaa med Ethelreds Navn, for at disse Mønter kunde komme de engelske saa nær som muligt. Andre Mønter, der er slaaet henholdsvis for Olof Skottkonungs, Svend Tveskægs og Haakonslægtens Regning, har dog faaet disses Navne. Efter disse Forudsætninger kunde man være fristet til at anse Ordet ANCOF for en Fejlskrift for ANGLORVM, idet Ethelred-Mønterne bærer Indskrifter: REXANCLO eller REXAICO, men denne Forskel støtter formentlig alligevel ikke Theorien om ANCOF som ANGLORVM, idet det paa fornævnte Mønter netop var en engelsk Konges Navn, hvortil ANGLO var føjet, medens ANCOF er knyttet til en svensk Konges Navn. Der er i Virkeligheden Grund til en Modsætningslutning. Under Henvisning til de tidligere anførte Grunde maa man nære Betænkelighed ved at opgive Adskillelsen af Ordet i AN og COL.

3. SIGTUNA MØNTSTED.

Derimod synes alt at tale for, at Sigtuna i Tiden omkring Slaget ved Svold og under Forbundsfællernes Regime i Danmark, Norge og Sverige har været *Nordens Møntsted*. — Der var paa det Tidspunkt næppe andre. —

Naar E. Person formoder, at ANCOF-Mønterne skulde være de yngste af Kong Olof Skottkonungs Mønter, maa dette tages med Forbehold. Thi Persons Henvisning til, at den store Mængde, 84 Stkr., af disse Mønter i Eskilstuna-Fundet, skulde være et afgørende Bevis for, at de maa være de yngste, fordi de ved Skattens Nedlægning skulde have været lettest at faa fat paa, kan ikke være overbevisende. Hvorfor skulde der ikke kunne være nedlagt en Mængde af disse Mønter, selv om de var de ældste? Ser man derhos nærmere paa nævnte Fund, vil man se, at det er ældre Mønt, Ancolmønten har været i Selskab med: 194 tyske fra Otto III. 983—1002, 2 bøhmiske 999—1003, 2 byzantinske 969—976, 27 kufiske 907—967.

Danske Halvbracteater fra Hedeby 940—960, og endelig 86 angelsaksiske fra Edgar og 85 fra Ethelred 978—1013, 1014—1016. Uden nærmere Kendskab til Arten af de Ethelredske Typer kan man dog paa Forhaand ikke gaa ud fra andet, end at dette Fund og de Ancolske Mønter stammer fra Begyndelsen af Olof Skottkonungs Regering, der først sluttede 1022. I det hele taget kan man næppe paa Grundlag af Persons Oversigter danne sig noget paalideligt Skøn over alle disse Mønters Tidsfølge. Dertil maa udkræves en nøje Gennemgang af alle Fundenes Mønter med Sammenligninger af Typer og Vægte samt tydelig Angivelse af Fundenes Slutmønter saavidt det er gørligt. E. Persons Bevisførelse er derfor ikke det sidste Ord i denne Sag.

Det eneste, der synes at være ret stor Enighed om og Sandsynlighed for, er, at Hildebrands Paastand, at Møntningen i Sigtuna først begyndte 1013, er urigtig.¹⁾ Det anses af E. Person for rimeligt at sætte den svenske Møntning i Forbindelse med Trekongeslaget i Øresund (Slaget ved Svold). Men dette kommer vel overens med den oven for hævdede Opfattelse af Sigtunas Betydning som Møntsted.

Olav Tryggvasons Mønt

E. Person har fremsat den Gisning, at den af Schive Olav Tryggvason tillagte Mønt bør tillægges Olof Skottkonung. I hvert Fald synes denne Mønt med nok saa god Grund at kunne henføres til den svenske Konge som Aacunemønten. Hans Holst har henført den til Olaf den Hellige. Dette synes ubegrundet, idet Typen, Ethelreds Type C, tilhører Slutningen af Nihundredaarstallet og sammen med de tidligere her omtalte Mønter de første Aar af Tusindaarstallet, medens denne Type ikke er kendt blandt alle de øvrige Olaf den Hellige tillagte Mønter.²⁾ Møntmesterens Navn paa denne enestaaende Mønt er Godvin. Det ligger nær at henregne ogsaa denne

¹⁾ H. Hildebrand: Medeltiden. Sveriges Historia II, 1905, p. 79.

²⁾ Mønt, 1936, p. 96 og 97, Tavle I, No. 2—4, sammenholdt med No. 1.

Mønt til Fællesskabets Udmøntninger i Sigtuna, hvor Godvin slog megen anden Mønt for de forbundne. Olof Skottkonung kunde med Føje kalde sig Konge i Norge, da han efter Svoldslaget sad inde med betydelige Dele af dette Rige. Ligesom Godvin kunde kalde sig Danskernes Møntmester, kunde han ogsaa kalde sig Norges Møntmester. Men heller ikke paa denne Mønt angives Møntstedet. Der foreligger Aacunemønten, Svend Tveskægs Mønt og den norske Olafsmønt uden Møntsted samt de to sidste Mønter med Navnet paa den samme Møntmester Godvin, der har slaæet saa megen Mønt i Sigtuna for Olof Svenske.

Den for de nordiske Riger fælles Møntcentral i Sigtuna synes ikke herved mindre sandsynliggjort.

Vægten af de paagældende Mønter opgives saaledes:

Schive Pl. I.	5	(Olaf Tryggvesøns) Mønt	1,540 gr.
—	9	Olof Skottkonungs —	2,064 -
—	11	Svend Tveskægs —	1,583 -
—	13	Aacunes —	2,151 -
—	15	Olaf den Helliges —	1,235 -
—	17	— —	1,370 -
—	18—19	— —	1,635 -
—	20	— —	1,456 -
—	26	Knud den stores danske Mønt . . .	1,484 -
—	27	— — — . . .	1,085 -
—	21—25	— engelske — ca.	1,100 -

Hvor stor Betydning der kan tillægges disse Vægte, er tvivlsomt, navnlig hvis Hans Holst og Professor Dr. G. Wegemann, Kiel, har Ret i den Paastand, at Mønterne modtoges efter Vægt. Dette kan dog formentlig kun have været Tilfældet ved større Betalinger. I Detailhandel maa Mønterne vel være taget uden Vejning. Ellers var der jo overhovedet ingen Mening i at slaa Mønt. Man kunde da nøjes med Sølvbarrer, som da iøvrigt ogsaa i vidt Omfang benyttedes. At man klippede Mønterne i Stykker efter Korsets Vinkler kan da iøvrigt kun betyde, at disse Smaastykker anvendtes i den mindre Omsætning.

De foran gengivne Vejninger er fremkommet paa følgende Maade: Vægten af det eneste Exemplar af Oluf Tryggvesøns Mønt er oplyst

af Hans Holst og Gennemsnitsvægten af Olof Skottkonungs Mønt af Dr. Thordeman.

De øvrige skyldes Schive, der opgiver Medium af 50 Stkr. af Olof Svenskes Mønt til 2,135 gr. Vægten af Aacunes Mønt er et Medium af 6, af Knud den Stores engelske Mønter No. 22—25 af en stor Mængde Stkr.

De her oplyste Vejninger kan kun give Anledning til et Par ret foreløbige Bemærkninger. Aacunes Mønt er den vægtigste, muligvis derfor den ældste. Henførelsen til Haakon Jarl er altsaa ikke udelukket. Mærkelig er Svend Tveskægs og Olaf Norskes Mønt, der vejer omtrent ens: 1,583 og 1,54 gr., betydeligt *under* Olof Svenskes, men ogsaa *over* de fleste af Olaf den Helliges. Man kunde næsten fristes til at formode, at der har været undervægtige Mønter, som er udgaaet fra Sigtuna under fremmed Signatur, og uden Angivelse af Møntsted. At man ogsaa i Sigtuna senere slog Mønt med Knud den Stores Navn, behøver ikke at betyde andet end, at man satte hans store Hersker-navn paa Mønten for at give den bedre Kurs som *international Valuta*.¹⁾

Det vilde ikke være uden Interesse, om man havde Størstevægten af Olof Skottkonungs Mønter med de forskellige Titler og Møntmestre. Først naar disse Oplysninger foreligger i Forbindelse med den foran omtalte Gennemgang af Fundmønterne, som jeg desværre er afskaaret fra at foretage, men som Museerne forhaabentlig fremskaffer, vil der kunne være Haab om at finde et Slutresultat, som alle kan forene sig om.

Om Resultatet alligevel vil være Besværet og Arbejdet med hele denne Undersøgelse værd, kan maaske endda betvivles. Som jeg forhen har gjort opmærksom paa²⁾, er det slet ikke sikkert, at alle disse Mønter er slaaet for bestemte Herskere. Der kan vel en Del tale for, at Olof Skottkonung og Anund Jacob har sanktioneret den betydelige Udmøntning i deres Navn, men om de har været egentlige Mønt herrer, er usikkert. Det er ligesaa troligt, at de mod en vis Afgift har ladet nogle Guldsmede mønte Penge. Disses Navne er Ulf, Godvin, Snellinc, Ælfric eller Uelfric, Tregr, Referen, Leofman, NHTINC, SILEFRA(?), VTAH, ÆORMOÐ Lenan. Men en saa stor Mængde

¹⁾ H. Hildebrand, l. c., p. 84. »Mønt«, p. 9—10.

²⁾ Nordens ældste Møntsted N.F.M., VII, p. 192. Sv. N. Medd., XXVII, p. 99—101.

»statsansatte« Møntmestre er ikke troligt at gaa ud fra. Underordnede Møntersvende fik sikkert ikke Lov til at sætte deres Navne paa Mønterne. De Navne, der findes paa Mønterne, er en Garanti, som naar Sølvsmede nu til Dags sætter deres Mærker i Sølvskeerne.

Som jeg tidligere har paavist, var »Forholdet i England . . . sikkert som i Frankrig . . . det, at utallige Vexellerere og Guldsmede rundt om i Byerne har drevet Udmøntning ved Siden af deres øvrige Virksomhed.«¹⁾ Har da ikke det samme været Tilfældet i Sigtuna? Er i saa Fald de tvivlsomme Fyrstenavne Ethelred, Olaf, Knud, Haakon m. v. andet end disse Guldsmedes Forsyning af Mønterne med nogle gode Navne til Afvexling med Olof Skottkonungs og Anund Jacobs? Herved kan erindres om Forholdet med Udmøntning i tidligere store Handelspladser Hedeby og Birka. I 1935 har Professor, Dr. G. Wegemann, Kiel²⁾, med Støtte i Udgravningerne ved Slien hævdet Hedeby som det fornemste Møntsted, men det er dog vist overfor de Fund, som er gjort i Birka, uhjemlet ikke at indrømme *Birka Pladsen som Møntsted ved Siden af Hedeby*. Har det dengang været Købmænd og Guldsmede, som har varetaget Udmøntningen og anbragt Karl den Stores Navn paa deres Mønter, kan Udviklingen meget vel være blevet staaende paa samme Stade omkring Aar 1000.

Som tidligere omtalt kan der have eksisteret omvankende Møntsmedier, ɔ: Guldsmede i Handelens Tjeneste, der snart har virket i Hedeby-Sliestorp eller Slesvig, snart i Birka eller Sigtuna. Forbindelsen mellem Hedeby og Birka var saa meget mere nærliggende som svenske Fyrster til Tider har indehaft Styret i Hedeby afvexlende med Tyske og Danske.³⁾ Findes nærliggende Typer i Fund begge Steder, vilde det være forfejlet at benægte, at der kan have været Møntmestre, der har virket begge Steder. Det er derfor ogsaa tvivlsomt, om der i den Tid, vi her beskæftiger os med, overhovedet bør tillægges Fyrstenavnene afgørende Betydning som egentlige Mønt herrer, eller Angivelsen af Møntsteder eller Manglen af Møntsted saa overvejende stor Vægt. Det er gaaet som det bedst kunde, blot Guldsmedens Navn var anført som Garant for Mønten. Ingen vil f. Ex. tro, at hele den Mængde af Møntere, som slog Ethelreds eller

¹⁾ Sv. N.M., p. 104.

²⁾ Deutsche Münzblätter 1935, p. 233 ff. og 280 ff.

³⁾ Jfr. bl. a. Th. Ramskou: Kovirke og Danevirke. Aarbøger for nordisk Oldkyndighed 1946, p. 276 ff., p. 281.

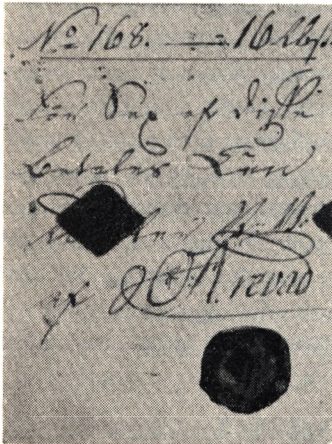

4 β-Flensborgseddel 1812

Knud den Stores Mønter, var statsansatte. De var Guldsmede og virkede som Bankierer eller Vexellerere med de af dem garanterede Mønter i Omsætningens Tjeneste.

4. EN FLENSBORG BYS SEDDEL 1812.

I »Specie-, Kurant- og Rigsbankdaler 1788—1845« p. 221—22 og p. 320—22 omtales den »ubændige Trang til Smaasedler«, der under Dyrtiden, Prisstigningen og Manglen paa Smaamønt gjorde sig gældende under Napoleonstidens Krigsforhold herhjemme, og der nævnes Exempler herpaa i Dansk Kurant. Derimod er der ikke anført noget saadant for Hertugdømmernes Vedkommende i Slesvig-holstensk Kurant, der stod sig betydelig bedre end den danske. Imidlertid forelaa der ogsaa i Sønderjylland saadanne »Skillemøntsedler« som Dele af Skatkammerbeviserne, l. c. p. 240—49. Der hidsættes her en saadan halvoffentlig Privatseddel udstedt af Flensborg Stadskasse 1812.

16 β Privatseddel udstedt af H. O. Arevad til Brandholm u. A. (1815)

Samtidig hidsættes en ejendommelig Dansk-Rigsbankpenge-Privatsed-

del, der vistnok er ukendt og som er udstedt paa Halvdelen af et Ruder 3-Spillekort.

For 6 af disse Sedler betaltes 1 Rdlr. N. V., for 30 af de første betalte Flensborg Stadkasse 1 Skatkammerseddel paa 2 Rthlr. 24 β 3: 2 Daler à 48 β sl.-holst. Kurant + 24 β = 120 β .

5. GLÜCKSTADT MØNTSTED.

Der er anket over, at der i »Daler, Mark og Kroner« p. 226 ff. ved Omtalen af Glückstadt Møntsted ikke er gengivet et i Numismatisk Forenings Medlemsblad V, p. 97, optaget Billede af Torvet i Glückstadt. Idet det nu medtages her, skal i Tilslutning til Omtalen af dette Møntsted i »Møntvæsenet 1625—70, p. 216 ff. og det samme-steds afbildede Kort over Byen bemærkes, at Mønten i 16 Hundredaarstallet menes at være flyttet til Grosse Danneddel Strasse, den Gade, der paa Billedet ses yderst til Højre for Raadhuset.

Raadhus og Torv i Glückstadt

Angaaende Møntvirksomheden paa nævnte Sted er der givet Oplysninger i fornævnte Skrifter samt af Prof. Axel Nielsen i »Specier, Kroner, Kurant«.

6. OLDENBURGSK $\frac{2}{3}$ THLR. 1690.

Om de paa Glückstadts Mønt i 1690 for Oldenburg udmøntede Zweidrittler¹⁾ er der fremkommet nogle supplerende Meddelelser, som her skal gengives:

Den 18. Aug. 1690 bevilger de udskrivende Fyrster i Nedersachsiske Kreds, Kong Carl af Sverige »als Herzog zu Bremen« og Georg Wilhelm af Braunschweig-Lüneburg et interims remedium i $\frac{2}{3}$ og $\frac{1}{3}$ Thlr. til 12 Thlr. paa $\mathcal{M}$ fin, dog ikke længere end til førstkomende Mikkelsdag. De tilføjer en Beklagelse af den daarlige Tilstand i Mønten og opfordrer til at afstaa fra Kipperer og Udmøntning af ringholdig Mønt. Regeringen i Glückstadt sender 30. Septbr. s. A.

Braunschweig-Lüneburgsk $\frac{2}{3}$ Thlr. (24 Mariengroschen) 1691. Efter Leipziger Fod 1687 12 Thlr. paa $\mathcal{M}$ fin til Afløsning af $\frac{2}{3}$ Thlr. efter Zinnask Møntfod 1667: 10 $\frac{1}{2}$ Thlr. paa $\mathcal{M}$ fin

en Erklæring fra Møntmester Christoffer Woltereck af 29. s. M., hvor-
 efter de i fornævnte Skrivelse af 18. Aug. bevilgede $\frac{2}{3}$ og $\frac{1}{3}$ Thlr.
 vil være 15 % daarligere end de kgl. danske Kroner. De befrygter,
 at de gode danske Kroner vil blive opvexlede og deraf slaet nævnte
 slette Mønt. Christian V. svarer 4. Oktober, at Regeringen i Glück-
 stadt ikke skal slaa slig Mønt eller finde sig i saadan slet Mønt i
 Grevskaberne, vel sagtens fordi den Mønt, Kongen tænkte paa at
 udgive, skulde være nogle Procent bedre.²⁾

Ifølge Axel Nielsen fik Møntmester Woltereck herefter 29. Novbr.
 1690 Tilladelse til i 1 Aar at slaa oldenborgske Dritler og Zwei-

¹⁾ Axel Nielsen l. c. p. 73.

²⁾ RA. T. K. Regeringskancelliet i Glückstadt, XXVI, Varia: Akter
 vedr. Møntvæsenet i Glückstadt 1634—1716, No. 51, 52, 53, 54, 56.

Dritler efter 12 Thalerfod. At udmønte 12 Thlr. paa *M* fin var i sig selv et betydeligt Tilbageskridt fra Møntforliget i Zinna. I Danmark selv udmøntedes Kroner 1693 til 10 R. 2 $\frac{1}{2}$ *M* pr. *M* f. Intet Under, at disse Drittler og Zwei-Drittler ikke maatte gaa i Kongens andre Lande.

Zwei Drittel 1690 for Oldenburg

Den 17. Februar 1691 udgik Christian V.s kgl. Bekg., hvorefter han havde »für gut befunden $\frac{1}{3}$ und $\frac{2}{3}$ mit dem Gepräge oldenb. Landgeld zu schlagen, die aber im Gehalte einige Prozent besser sein sollten als die Münzen der anderen Reichsstände ins besondere die brandenburgischen und lüneburgischen Drittel, die bis dahin in Oldenburg im Umlauf gewesen waren.« Tillige blev ringholdige fremmede Mønter »verrufen oder abgesetzt«. ¹⁾

Forud herfor var gaaet en intensiv Kamp mod de daarlige Nabo-mønter. Den 27. Juli 1673 udgik de oldenburgske Arvinger Chr. V.s og Hertug Chr. Albrechts Mandat mod de mange Misbrug

Specie og holl. Ducater	sattes til	1 Thlr.	12 Groschen	
Christinas svenske <i>M</i> eller 24 Groschen	—		21	—
Lybske og Bremske	—		20	—

Den 30. Marts 1680 nedsattes de udenlandske $\frac{2}{3}$, $\frac{1}{3}$ og $\frac{1}{6}$ Thlr. fra 48, 24 og 12 Grot til 42, 21 og 10 $\frac{1}{2}$ Grot, hvilken Nedsættelse gentoges flere Gange, tilsidst blev 1688 en Del udenlandske særlig brandenburgske $\frac{2}{3}$, $\frac{1}{3}$ og $\frac{1}{6}$ Thlr. rent ud forbudt og maatte — naturligvis — særlig ikke modtages i Skatter og Afgifter.

¹⁾ Oldenb. Landes-Archiv, A. a. Münzakten, XVIII, No. 5, Dr. Gust. Rühning, Oldenb. Geschichte II, Bremen 1911, p. 89. J. Wilcke: Møntv. 1625—70, p. 296 ff.

De fornævnte udskrivende Fyrster sendte den 10. Januar 1691 til Glückstadt et trykt Edikt af 23. December 1690, med Afbildninger af de $\frac{2}{3}$ Thlr., der kunde gaa i Landene, hvoriblandt dog ikke fandtes Christian V.s $\frac{2}{3}$ Thlr., formodentlig fordi der da endnu ikke var udmøntet nogle Stkr. af denne Mønt. Heroverfor meddelte Christian V. Regeringen i Glückstadt, at han anser det for overflødigt at bekendtgøre de udskrivende Fyrsters med Skr. af 10. Januar fulgte Edikt, da Kongen allerede ved skarpe Mandater har forbudt den ringholdige Mønts Indførelse i Grevskaberne. Men han kunde dog ikke dy sig for — om end med en lille Forbedring som Undskyldning — at tjene en lille Skilling paa sine ny $\frac{2}{3}$ Thlr.

Den 13. Oktbr. 1691 meddeler den oldenburgske Regering Christian V., at Hamburg og andre Stæder, bl. a. Bremen, har sat Specierne op til 54 β l. og alle $\frac{2}{3}$ til 28 β l. og spurgte hvad saa? Allerede den 20. skriver Christian V. om saa at stille Møntningen af den oldenburgske Landmønt i Bero. Den 7. Novbr. 1691 spørger den oldenburgske Regering, om Landmønten skal holdes paa den gamle Fod 30 β eller den ny 28 β l., idet Bremen ikke vil tage den nye Mønt, saalænge den i Oldenburg skal gaa for fuldgyldig. Dagen derpaa fremhæves, at Bremen og Oldenburg paa Grund af den intime Handel og Forretning dem imellem maa være en »conformitet« i Mønten. Den 14. s. M. oplyses, at der er slaaet ca. 3000 Dlr. i den ny Mønt i Glückstadt.¹⁾ Man ønsker ikke gerne at devaluere den

Braunschweig-Lüneburgsk $\frac{2}{3}$, 24 Mariengroschen 1697

¹⁾ N.F.M. VI, p. 300. J. Wilcke: Chr. V.s Zweidrittel, hvorefter der kun er slaaet 2187 Dlr.

ny Mønt. I Løbet af 1692 vendte det hele tilbage til det gamle. Det maa altsaa erkendes, at de oldenburgske $\frac{2}{3}$ Thlr. virkelig var tilsigtet som nogen Forbedring af Møntforholdene i det lille Grevskab, men Reformen var ikke ført til Bunds. Mønten var alligevel ikke saa meget bedre end Naboernes slette Mønt, at Hansestæderne vilde tage den for fulde. Møntreformen faldt til Jorden. At slaa virkelig fuldgod Mønt turde man ikke af Frygt for dens øjeblikkelige Udførsel og Omsmeltning hos Naboerne.

7. FREDERIKSTAD MØNTSTED.

En ejendommelig Mønt har existeret eller været tilsigtet indenfor Sønderjyllands Omraade. Det er naturligt at omtale den i Forbindelse med Glückstadt Møntsted. Da Christian IV. 1616 grundlagde Glückstadt som en Konkurrent til Hamburg ved Elben, var det hans Haab, at den nye By, som Navnet ogsaa ret pretentiøst paa Forhaand antyder — skulde blive en Handelsplads af Rang. Det viste sig jo ingenlunde at blive Tilfældet. Det er nu en lille stillestaaende Landstad uden væsentlig Betydning. Men en anden lille By af ganske samme Format blev Frederikstad ved Ejderen. Christian IV. havde en Søstersøn Hertug Frederik III. af Gottorp, der var en ganske oplyst og initiativrig Fyrste, som da han saa Morbroderen opføre Glückstadt, mente, at sligt burde han da ogsaa have. Christian IV. havde givet de portugisiske Jøder Asyl i Glückstadt. En af disse, Dionis, oprettede Mønten sammesteds kort Tid efter Byens Grundlæggelse nemlig 1619.¹⁾ Hertug Frederik²⁾ gav den 17. Novbr. 1619 de hollandske Remonstranter, der var Genstand for Tryk i deres Hjemland, Asylret til Oprettelsen af en Koloni paa et Areal i Hjørnet ved Trenes Udløb i Ejderen i det sydvestlige Hjørne af Sønderjylland. Hollænderne blev forsynet med store Privilegier og anlagde Byen efter hollandsk Mønster med snorlige Gader, Huskvadrater og Kanaler, men Resultatet blev lige saa traurigt som i Glückstadt. Byen indfrieede ikke Hertugens store Handelsforhaabninger, men blev en lignende stille lille By som Morbroderens. Her ligger da disse 2 Byer som Minder

¹⁾ J. Wilcke: Chr. IV.s Møntpolitik, p. 34 ff. og 170 ff.

²⁾ F. Pont: Friedrichstadt a. d. Ejder Fr.stadt 1913.

Kort over Frederikstad

om fejlslagne Spekulationer i Merkantilismens Tidsalder. Men — ejendommeligt nok — disse Remonstranter eller Arminianere fik i Octroien af 1619, § 32 ogsaa følgende Tilsagn: »Und so fern wir auch

Mønten i Frederikstad

mit der Zeit vermerken, mit einer Münze gedient zu sein, so wollen wir dieselbe alda anlegen und auch unterhalten«. Denne Mønt blev virkelig bygget, men aldrig benyttet. En smuk gammel Renæssancebygning forefindes den Dag i Dag og er — ligesaa ejendommeligt — nu indrettet til Kirke for den danske Menighed i Frederikstad.

Bygningen, der er beliggende paa Sydsiden af Mittelburggraben lige overfor den lutherske Kirke paa Nordsiden, benyttedes i mange Aar af den mennonitiske Menighed. Paa første Sal er nu

indrettet Læsesal og Bibliotek inden for de gammeldags smaarudede Vinduer.

Syd for den alderstegne Mønt med dens dybe Kældre og mørke Gaard strækker sig en gammel Kirkegaard.

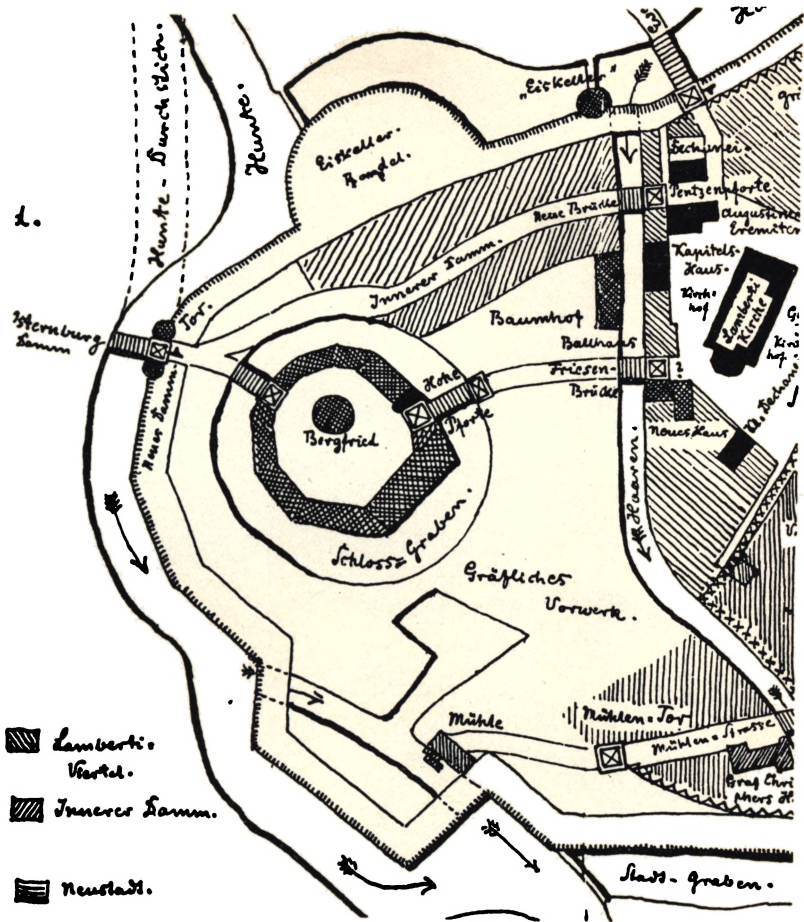

Møntergaarden smstds.

8. OLDENBURG MØNTSTED.

Da i Frederik V.s Tid der udmøntedes Drittler, Zweidrittler m. m. i Oldenburg¹⁾, oprettedes der et Møntværksted i det saakaldte »Ballhaus« paa Slotspladsen eller rettere ved den Del af denne, som kaldtes »Baumhof«. Bygningen var oprindelig opført af Grev Anton Günther 1605 og indrettedes 1759 til Mønt. Dens Beliggenhed ses paa ved-

¹⁾ J. Wilcke: Kurantmønten, p. 225 ff.

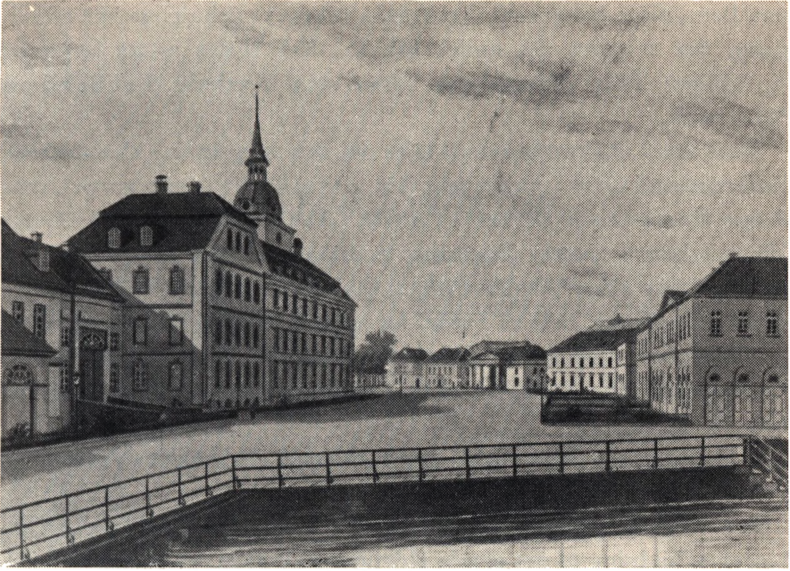
Dr. G. Sellos Kortskitse

føjede Kortskitse¹⁾ samt Kort, hvor den udtrykkelig angives som die Münze (Litra D.).

Den gamle Møntbygning er senere, i Begyndelsen af forrige Aarhundrede, ombygget til en Ministerieforvaltningsbygning, hvor nu das Rechnungsamt befinder sig. Det er paa vedføjede Billed de 2 sidste Bygninger af Rækken til Højre umiddelbart før Træbevoksningen

¹⁾ Dr. jur. Georg Sello, Grosherz Archivrat Hist. Wanderungen durch die Stadt Oldenburg, 1896.

Slotspladsen i Oldenburg med Mønten

Slottet i Oldenburg

paa Baumplatz beliggende ligeoverfor Slottets oprindelige Hovedindgang, der ses paa det andet Billede. Her sloges altsaa henimod $\frac{1}{2}$ Million Thlr. oldenburgsk Mønt med Frederik V.s Billed og Navnetræk.

Naar der i »Kurantmønten« tales om den »dygtige og klartskuende Embedsmand Grev Lymar« som den, der ordnede Møntvæsenet, maa denne Karakteristik desværre i nogen Grad modificeres. Oldenburgs Historieskriver Gustav Rühning paastaar, at han havde gjort sig skyldig i ikke ringe Udplyndring af Oldenburg dels til Fordel for den danske Statskasse, dels til Fordel for sig selv og blev derfor afskediget 3. December 1765 »ohne Ehre und Pension«. Dette er dog ikke i Overensstemmelse med P. Vedels Vurdering i Dansk biografisk Lexicon, X, p. 529—30.

I Slotsgaarden staar store Sandsten med Danmarks Vaaben og vore Kongers Navnetræk.

Paa Væggen i Oldenburg Staatsarchiv hænger et Kort med en afbleget Afbildning af det gamle oldenburgske Flag, et Korsflag med, saa vidt det kunde skelnes, rødt Kors i blaa Bund. Ejendommeligt var det her at se et Korsflag, men endnu mere i Aaret 1948 Dannebrog vaje fra den danske Brigades Flagstang i Kasernegaarden og fra Brigadens forskellige Kvarterer. Sært vender Skæbnen Historiens Blade: at høre Dansk rundt om i alle Sydslesvigs Byer og se Dannebrog flage i vort Kongehus' gamle Fyrstendømmer.

BILLEDFORTEGNELSE

EnVexelbod	2	Sølvbarrer	92
Wineckes Mønt	7	Db. Guld Stater. Ptol. I.	94
Mønten	8	Guldoctodrachme. Ptol. II.	94
Dlr. 1537	11	— . . . . . Arsinoe	—
— n. 1547, 1590	12	Gulddareik. Xerxes	95
— 1547, 1563	13	$\frac{1}{2}$ og 1 Guldstater. Philip II.	—
— 1596	14	1 og 2 Guldstater. Alex. d. St.	—
— 1597, 1620	15	1 Guldstater. Lysimachos	—
— 1537. 10 Stkr.	18-19	Aurei, Jul. Cæsar, Augustus	96
Db. <i>M</i> 1522	20	Solidi fra Bysantz	—
Romersk Plåt	24	Augustalis. Fr. II. Sicilien	97
$\frac{1}{2}$ og $\frac{1}{4}$ Dlr. Sigism.	32	Florin fra Florentz	—
Slottet Hasegg	33	Dukat fra Venedig	—
Schwatz. Tyrol	34-35	Søvske fra 1578	108
Joachims Thlr.	36	Ørtuge og $\frac{1}{2}$ Ørtuge, Hans. 122-23	—
Edv. III. Nobel	64	Rhinske Gylden, —	131
Henr. —	65	6 Rhinske Gylden, —	132
Edv. IV. Angel	—	Guldreal, Max. I.	—
Henr. VII. Nobel og £	66	Markstykke, Hans	135
Edv. IV. Nobel	67	— , Sten Sture d. y.	136
Henr. VII. Angel	—	— og $\frac{1}{2}$ <i>M</i> 1514. Fr. I.	137
— VIII. Sovereign	69	Bryllupsdaler. Max. I.	138
Cøln Gylden. Fr. Saar	70	Svensk Rentekammerbog	140
— — . Didrik, Ruprecht	71	Chr. II. $\frac{1}{2}$ <i>M</i> 1516	142
Pfalz	72, 74	Hans' Hvid og $\frac{1}{2}$ β	145
Stolzenfels	73	— Norske Manter	146
Cøln. Gylden 1503	75	Chr. II.s Hvid 1513	153
Bingen	78	— Skillinger	158-60
Lybske Gylden	79	— Klippinge	161-62
Hamb. Lüneb. Gylden	80	— Daler 1523	170
Stemplede Gylden	81	— 6 Gylden 1516	172
Frankfurt —	83	Fr. I. holstensk Mønt	184-85
Bremer —	84	Mønten i Husum	188-89
Postulats —	86	Husum, Kort fra Danchwerts	—
Dauids —	—	Atlas	190
Arnolds —	87	Fr. I. 14 og 6 Pen. Lejr β	191-92
Horns —	88	— Nobler	194
Brandenb. —	88, 89	Jørgen Kochs Vaaben	195
Spansk Dobra	89	Fr. I. $\frac{1}{2}$ <i>M</i> eller 8 β 1529	203
Philips Gylden	90	— Møntregnskab m. m.	209-13

Fr. I. 14 Pen. Kbhvn. 1524... 215	4 Markstykker 1563... 330
— 6 Pen. Aalborg 1254... 215	β og $\frac{1}{2}$ β fra Flensborg 1566... 351
— 3 — (Hvid). Kbhvn. u. A..... —	Balthasar Wegeners i P. og Segl 354
— Rhinsk Gylden 1527 og 1531..... 216	Pf. 1566 uden Wegeners Agern —
— Nobel 1532, Sølvgylden 1531..... —	Hertug Joh. Adolfs Blafferte.. 355
— Sølvgylden 1532..... 217	2 Blafferte, 2 Hulpenge uden Kors i Neldebladet..... 356
— β , Oslo 1526, Hvid, Ber- gen..... —	Jens Billes gullandske Mt. 1565 361
— 4 β Kbhvn. 1532, Malmø u. A..... 220	Med. over Sejren ved Axtorna 366
— 8 β Kbhvn. 1532..... 221	Erik XIV. Daler 1561..... 367
Chr. II. Klipping $\mathcal{M}$ 1531... 224	Fr. II. Rdrl. 1572 og med hol- landsk Mærke..... 368
Fr. I. — - 1532... 225	— og Sophie af Mecklen- burg. Contrafey..... 369
Olav Engelbrechtsson. 8 β , 1 β —	8 β 1578, 4 β lybsk (dansk) 1575 378
Klippinge, S. 1-3 (Chr. II.?) . 227	Mark 1578..... 387
— , Grev Christoffer og Chr. III..... 228	8 β , 1 β og Hvid 1579..... 388
Rigsraadet. β 1533..... 230	Møntrykværk..... 391-92
Chr. III. Db. β . Sl. 1534, 36.. 231	Fr. II. Contrafey..... 395
— Mønt sl. i Stockholm 244	Portræt af Melchior Lorich... 396
— Reynold Junges rund Mønt..... 245	Fr. II. Praktmønt..... 402
— 4, 2 og 1 β , Ribe, β Bergen..... 253	— Mark, 8 β m. m.... 403-04
Grev Christoffer. Gylden og 4 β 254	Hamburg. Markstykke 1506.. 420
Poul Fechtels Med..... 261	Daler 1541, Vendiske Stæder.. 421
Chr. III. $\mathcal{M}$, 8 og 4 β 1541. 262-63	Philip II. Spansk Piaster..... 424
Bogalien i Hjart(a)dal..... 265	Ferdinand. Tyroldaler u. A... 425
Guldnæs Bjergværk 1540.. 266-68	— Kärnthendrl. 1612 427
Skien med Glimsø..... 269	Max. Tysk Ordens Dlr. 1618.. 428
$\mathcal{M}$ og β 1546, slaaet i Skien... 272	Belgien. Dukaton 1618..... 429
Kort over Guldnæs..... 274-76	Henr. Julius. Br.-Lb. 1610... 431
Møntmester Degeners Regn- skab..... 278-81	Holland. Løvedaler 1576..... —
Chr. III.s sl.-holst. Mt. 1546-47 287	Geldern. Kreutzdaler 1591... 432
— dansk $\mathcal{M}$. 1544..... 288	Hohnstein Dlr. 1566..... 434
— r. Gylden 1536, u. A. 298	Hbg. Dlr. 1533..... 436
— gullandsk β 1535.. 299	Florentinske Dlr..... 437-38
— gull. β , $\frac{1}{2}$ β og Hvid. 302	Aug. Sachs. Dlr. 1569..... 438
Fr. I.s gutiske Hvid ca. 1530.. —	Lichtenstein. Dlr. 1616..... 440
Oldenburgske Guter..... 304	Ferd. II. Dlr. 1624... 440, 41, 44
Chr. III. Guldgylden 1557... 306	Mansfeld Dlr. 1592..... 447
Dobbelt Pf. II D 1566..... 308	Sachsen. Dlr. 1539, 1565.. 447-48
Daler, 3 $\mathcal{M}$ d. 1560, 1563..... 310	Hessen. Dlr. 1545..... 448
Rentemesterregnskab 1565... 325	Br.-Lüneb.-1634..... 452
Dukat, 2 og 1 $\mathcal{M}$ Klippinge... 329	Sachsen-Lüneb.-1587..... 459
	Bøhmen.-1609, 1612..... 463, 68
	Mansfeld-1606..... 472
	Max. Tysk Orden.-1615..... 473
	Nederl. Dlr. 1623, 55-57.. 480-81
	— Gylden 1674..... 486
	Fr. Dalere. Lud. XIV..... 487

Jac. I. Crown	488	Sachs. Guldgylden	528
Br.-Wolfb. Dlr. 1637	489	Reichsgüldener	534
Sachsen. Dlr. 1580	491	Aacunes Mønt	559
Jac. I. Unité	493	Svend Tveskægs Mønt	560
Tyrol. Dlr. 1605	494	Olofs Mønt AN COL	562
Phil. IV. Dukaton, Kreutzdlr.	497	Olav Tryggvasons Mønt	564
Brunsvigske Dlr. 1604, 56. 498, 500	500	4 β Flensborgseddel 1812	568
Firt. Dlr. u. A.	502	16 β Privatseddel. Arewad	—
Tyrol. Dlr. u. A.	503	Glückstadt	569
Sachsen. Dlr. 1622, 1610	505-06	‡ Thlr. 1691	570
Brunsvig Dlr. 1624, 1619	508, 10	— 1690. Oldbg.	571
Sachsen. Dlr. 1597	511	— 1697	572
Philipsdlr.	515	Frederikstad, 1649	576
Prinsedlr.	516-17	— , Mønten	574-75
Geldersk Dlr.	517	Oldenburg, Kort	577-78
Nederl. Sølvridder 1582	518	— , Slot og Mønt	579
— Løvedlr. 1602	—		

REGISTER

Adolph, Hertug, Gottorp 307-08	Chr. II.s Haandfæstning	149
Aktsvægt	— Møntordninger	150 ff.
Alempeck, A. Gulnæs	— Kreditmønt	156
Ambrosius Bogbinder	— Udmøntning	162 ff.
Andersen, Bjørn	— norsk Mønt 1531-	
August af Sachsen	1532	223
Bech, Jochim	Chr. III. Flensborg Mønt	273 ff.
Biener, Hans, sachs. Mønt-	— Møntordn. 1547	282
mester	— 3. Reces 1540	254 ff.
Bild(1)c, Anders	— Udgifter i Grevens	
Bille, Eske	Fejde	— -
Bing, Anders, Varberg	Chr. IV. Møntordn. 1597	407
Birka	Grev Christoffers Mønt	253 ff.
Bjergværk i Norge	Cølnsk Marks Vægt	9-22
Blicher, Dines, Møntmester	— Gylden	70 ff.
Blik (Blek), Mikkel	Daae, Jørgen	380
Boesen, Laurentz, Stempel-	David, Organist	382
skærer	Degener, Jørgen, Mtm.	272 ff.
Brahe, Henrik, Vedskøl	Dellhusen, Cort, Stempelsk.	369
Brahes Dalere	— , Hans, Mtm.	322, 28
Brahe, Otto	Devegge	53-54
Brockmand, Jesper	Ditmarcken-Krigen	309 ff.
Brunsvigsk Mønt	Dorothea, Enkedr.	364, 368
Bruske, Berndt, Mtm. 180, 202	Drewes, Jørgen, Mtm.	185
Bryske, Eiler	Dringelberg, Henrik	60

Elfsborg	324, 70	Hansen, Peder	305, 382
Engelsk Guldmønt	63 ff.	Hilliger, Benno, Dr.	9
Falsk Mønt	588 ff.	Hvid, Chr, Rentemester . . .	247
Fechtel, Povel 261 ff., 288 ff., 314, 321, 328		Inflationen under Grevens Fejde	248 ff.
Finanserne	547 ff.	Kaas, Jens	370
Fr. I.s Haandfæstning	174	Koch, Jørgen, Mtm. 163 ff., 180 ff., 194 ff., 231	
— Valvation 1523	174 ff.	Koch, Jørgen, d. y., Møntmester i Skien	266 ff.
— Møntordninger, Ud- møntninger	180 ff, 200 ff.	— — Flensborg	282 ff.
— holstenske Mønt	185 ff.	Krebitz, Gregers, Wardein	271
— norske Mønt	196 ff.	Kreditvægt	550
— Krigsmønt 1532	214 ff.	Kurantmønt	534 ff.
Fr. II. Udmøntninger	313 ff., 316, 320 ff., 377, 400 ff.	Kurs paa fr. Mønt	535 ff.
Fremmede Mønters Værd	238 ff.	Købeevne, Købekraft	22-31
Friis, Albert	405	Køppelin, Hans, Mønt- mester	320, 352 ff.
Fund, danske	37-53, 56-59, 417-514	Lastetold	543 ff.
— , norske	98 ff., 408-16	Loff, Hans, Mtm.	198, 204
— , svenske	108 ff.	Lunge, Vincens	197 ff., 202
Færø	356 ff.	Luxdorph om Mønthist.	240
Galle, Oluf	197	Lybsk Møntregning	186 ff.
Gimsø Nonnekloster	265 ff.	Mårstrand, V., Ingeniør . . .	273 ff.
Gjordsen, Claus	54	Mårten Myntskrivares ræ- kanskab	139 ff., 226
Glaser, Hans, Bergmester . . .	264 ff.	Mogensen, Jens, Tolder i Helsingør	319
Glob, Bisp	55	Mule, Hans	221
»Goter« Gulland	114	Munk, Chr.	360
Grevefjeldens Mønter	242 ff.	Museumsvægt	551
Grot	383	Mønten ved Fr.borg Slot . . .	396 ff.
Gulden, Poul, Møntmester	395	Møntens Beregning 1581 . . .	385
Guldgyldens Værd	319	Møntordning 1541	261 ff.
Guldmøntens Betydning	31	— 1544	270
Guldvaluta	93 ff.	Møntreduktion 1537	251 ff.
Gulland	298 ff., 361 ff.	Nederl. Mønt	515-20
Gydens β -Tal	221 ff.	Norsk Markvægt	9 ff.
Gyldenstjerne, Erik	204	Norsk Mønts Føringelse under Chr. III.	305 ff.
— , Mogens 204, 306, 309		Nye Dalere	530 ff.
Haandfæstninger (Mønt)	309	Nyordning af Pengevæsenet 1572	371 ff.
Haderslevsk Mark	307	Oxe-, Peder, Dalere. 361 ff., 371	
Hagen, Henneke v.	321	Pant	541 ff.
Hamar	196 ff.	Priser ca. 1530	238
Hammer, Laurits, Mønt- mester	320 ff., 323 ff.	Raadt, Hans, Guldsmed . . .	394
Hans' sv. Guldgylden	127 ff.	Rantzou, Henrik, Statholder	336
— Markstykke	135 ff.		
— β og Hvid	147 ff.		
Hans, Hertug, Haderslev	307		

Rentemester Regnskaber	291,	Støren, R., Bergingeniør,	
	342-45, 418-21	Kongsberg	263
Reynold Junge, Mtm.	17,	Sundtolden	62, 296 ff., 346-47
	236 ff., 282	Svenske Møntordninger	116 ff.
Rhinsk Gylden	69 ff.	Svenskekrigens Udbr. 1563	312
Rhintolden	72 ff.	Sølvgyldens Oprindelse	32 ff.
Rosenkrants, Erik	359	Thomsen, C. J.	53-54
Rosenkrans, Henrik, Gul-		Troels-Lund	361 ff.
land	298 ff.	Tysk Mønt	520-25
Rud, Otte	301	Vareaager	331
Rydze, Peter, Mtm.	224	Vexellerere	541
Rønnov, Joachim	207	Valutaforsk. i Danmark og	
Sachsisk Mønt	527-28	Hertugdømmerne	282 ff.
Sachsiske Møntere	324	Walkendorff, Christoffer	380 ff.
Sagemark	384	Wegener, Balthasar, Mønt-	
Schulk, Henrik, Rtmester	237	mester	353 ff.
Silberkucken	92	Wine(c)ke, Chr., Møntm.	7 ff.
Skatter	337, 544 ff.	Wobisser, Woldislav	300 ff.
Skave, Herluf	359 ff.	Wullenwever, Jürgen	231
Skien Møntsted	270 ff.	Wüllers, Hans de	320, 326 ff.
Skotsk Mønt	529-30		

TILLÆG OG RETTELSE

- Pag. 91. Efter »nationale« sættes Mønt.
- 111. I Linierne 2 og 14 sættes 40 a og 45 a.
  - 123. En Halvørtug vendt paa Hovedet.
  - 158. Øverst 6 for 5 Hvide ca. 1,44 gr.
  - 249. 4 L. f. o. Haandfæstning.
  - 339. 5. Stk. sidste L. »+« læs »k«.
  - 371. 3 sidste L. uncialtis læs uncialis.
  - 386. »Sommeren forud« ∴ før Nvbr. 1581.
  - 389. 8 L. f. o. darauf i St. f. darauf.
  - 456. Efter Fund 297 sættes ?
  - 470. Veflinge p. 000 = p. 47.
  - 500, 508. Reverserne ombyttede.
  - 516. Prinsedaler 1591 i St. f. 1583.
  - 547. Udfor „Adskilligt” skal staa 19470 i St. for 10470.